

DAWAĆ SIĘ (86) *vb impf*

się (43), sie (43).

W inf daw- (4) *Mącz*, *LatHar*, *SarnStat*, *SkarKaz*, dāv- (1) *SkarŻyw*; *drugie a jasne*. *W pozostałych formach*: *temat* daj- a *zawsze jasne*, *temat* daw- a *pochylone*. ◊ *W formach tematów praes* daj- (40), dāv- (26); daj- *OpecŻyw*, *FalZioł*, *Mącz*, *RejPosWstaw*, *BudNT*, *SkarŻyw* (10), *StryjKron*, *CzechEp*, *KochPieś*, *GórnRozm*, *LatHar* (4), *KlonKr*, *SkarKaz* (3), *CiekPotrSzym*, *CzahTr* (2), *SkarKazSej*; dāv- *KromRozm III*, *OrzQuin*, *RejPos* (3), *KuczbKat*, *BielSjem*, *ArtKanc* (2), *WujNT* (4), *SarnStat*, *GosłCast*, *SzarzRyt*; daj- : dāv- *SeklKat* (1 : 1), *RejKup* (1 : 3), *BielKron* (6 : 4), *ModrzBaz* (1 : 2).

inf dawać się (5). ◊ *praes* 1 sg daję się (4), dāvam się (3). ◊ 2 sg dāvasz się (3), dajesz się (1). ◊ 3 sg daje się (16), dāvą się (11). ◊ 1 pl dāvamy się (1). ◊ 2 pl dajecie się (1). ◊ 3 pl dają się (6), dāvają się (5). ◊ *praet* 3 sg m dāvął się (1). ◊ 3 pl m pers dāvali się (4). *subst* dāvwały się (4), dāvali się (1) *BielKron* (4 : 1; 339). ◊ *imp* 2 sg dāvaj się (2). ◊ *con* 3 sg m by się dāvął (1). ◊ 2 pl m pers -byście się dāvali (1). ◊ 3 pl m pers -by się dāvali (1). ◊ *part praes act* dając się (11), dając się (1) *RejKup* g4v, dāvając się (3).

Sł stp s.v. dawać, *Cn* *notuje*, *Linde XVI – XVII w.*

1. *Poddawać się pod czyją władzę*, (często w wyniku przegranej walki na wojnie), *ulegać*, *ustępować*, *podporządkowywać się*; *succumbere Cn* (47) : między ty włocznie byli przimufzani ci podchádzać którzy byli zwyciężeni ku oznaymieniu że sie już dawali/ y osiągnieni od fwych nieprzyacioł byli. *Mącz* 177a.

dawać się komu (17): Bo iż Krolowie máią się zá lzczeńliwe/ że y nikomu niesłużą/ y wżelákich rzeczy doftátek máią: pólpolicie to bywa/ iż nierádzi się dawáią domownikom ábo przyaciołom fwym [*a familiaribus non libenter se patiantur admoneri*] *ModrzBaz* 130; Ale to záś niofą twé [*panno*] święté obyczáie/ Ze/ by kto mógl być wolen/ ráczéy ci sie dáie. *KochPieś* 5. *Cf Zwroty*.

Zwroty: »dobrowolnie dawać się« [*w tym: komu* (3)] [*szyk zmienny*] (7): iż sie mu żadne miáltá ani zamki nie opierały/ iedno dobrowolnie dawály *BielKron* 124, 57, 147, 231, 338, 339v, 348.

»w, pod moc [*komu*] dawać się« [*szyk zmienny*] (4 : 3): Rzekł mu [*Sedechijaszowi*] Ieremiafz/ wynidź przeciw Nábchodnozorowi ze wżytką rodziną swoią/ dáiąc sie mu w moc *BielKron* 95, 231, 338, 339, 340v, 348; y w moc mu się dáiąc/ niewsftydliwie się záchowála *SkarŻyw* 308.

»w niewolą dawać się« (2): Stąd że iefzcze y dziś ten obyczay v nich iż sie w niewolą dáią. *BielKron* 359 [*idem*] *StryjKron* 46.

»dawać się w posłuszeństwo [*komu*]« (1): Po zyęmi/ iedni go krolowie z vpominki fzukáli/ dawáiąc sie w posłufzeńftwo iemu *RejPos* 81.

»dawać się [*komu*] w pósmiech« = *dare alicui risum, risum de se alicui tradere Cn* (1): A dziwnie się dawáią ludziom wpośmiech [*mirabiliter se praebent omnibus deridendos*] /ktorzi by osłowie Kumáńfcy (wedle ftárey básni) gdy znich cudzą fkorę zedra/ w twoiey się okázác muřą. *ModrzBaz* 135.

»powolnie, powolny dawać się« [*w tym: komu* (1)] [*szyk zmienny*] (1 : 1): co im każe czynić powolnie sie dawáią *BielKron* 228; A iefliby w tym co mógl pomoc Krol Polfki/ coby ku pożytku Rzeczypóspolitey Krześcijánfkiey/ ná to sie wam dawa powolny *BielKron* 410.

»dawać się winnym« [w tym: czego (1), z czego (5), komu (6), za kogo (1), w czym (2)] = przyznawać się [szyk zmienny] (15): *OpecŻyw* 169v; dawam fię wynien iego. s. miłocy/ y proŕze łobie na wŕpomozienie pana Iefu Christa *SeklKat* X, V4; *RejKup* g4, Ee; Przeto grzech ŕwoy baczył ŕnadnie/ Pánu ŕwemu ij wyznawał/ A winien fię z niego dawał *BielKom* D4; *BielKron* 176; Criminibus illis pro rege se supponit reum, Dáye fię winnym zá królá/ záłtępuye królá. *Mącz* 312a; *ArtKanc* M19; *LatHar* 78, 133, 137; *CzahTr* B2, H3v; *GosłCast* 71.

a. *Oddawać się z zaufaniem, polecać się, powierzać się* [tym: komu (6)] (10) : *Tendere manus supplices alicui vel apud aliquem*, Dávać fię álbo modlić fię/ zmiłowánia žádać *Mącz* 444a.

Zwrot: »pod łaskę dawać się« (1): Ná ten czás tu porząd cnych Krolow fię podáie: Pod wáŕzmości obronę/ y łádkę fię dáie. *KlonKrGum* Av.

»pod, w moc [komu] dawać się« [szyk zmienny] (2 : 1): *RejKup* o3v; A pošemy [pošły] do Polŕki/ náŕzey miłey mátki/ Dawáiac fię iey pod moc/ ze wŕzyŕtkimi ŕtátki. *BielSjem* 4; Kryŕte zbáwićielu náŕz [...] Iac fię tobie w moc dawam y z duŕzą y z ciálem *ArtKanc* L5v.

»dawać się na naukę [komu]« (1): dáie fię wŕzyciek ná náukę S. košćiołowi Rzymŕkiemu *SkarŻyw* 203.

»dawać się pod, w obronę« [w tym: komu (1)] [szyk zmienny] (2 : 1): inni Miŕtrzowie thego zakonu [...] łamáli thy práwá Krolom Polŕkim/ poštronnym fię dáiac w obronę *BielKron* 231, 62; *KlonKrGum* Av.

»dawać się w opiekę« (1): Słyzymy teŕ to/ iákie rádości/ iákie pociechy káŕdemu przypadáia ktokolwiek pilen they ŕwiętey woley iego/ [...] á dawa fię w ŕwięthą opiekę iego. *RejPos* 86.

»[komu] w rząd dawać się« (1): Iáko fię tey dziećinie wrząd dáiećie/ ktora nie mowi/ áni fię zda rozumieć? *SkarŻyw* 27.

b. *Pozwalać zawładnąć sobą* [czemu] (2) : Przeto Páná oczekaway/ A niezczęšćiu fye nie daway *KochPs* 38.

Zwrot: »w moc dawać się [czemu]« (1): Apotym Enealá pytać wnet poczęłá. Przeczby fię ták w moc dawał morŕkiej niepogodzie? *PudłDydo* A3.

2. *Zdawać się; causam suam alicui permittere* Cn [na kogo (4), na co (10)] (14) : *OrzQuin* E3; W rzęczách [!] trudnych dawać fię ná mądrego iáko na głos Boŕzy. *SkarŻyw* 332 marg; *SkarKazSej* 684a marg.

Przysłowie: kto fye ná ludŕzye dawa/ połowicę tráći *KromRozm III* N4v.

Zwrot: »dawać się na łaskę [komu]« (2): Nietak byŕzie blaznie ŕtroić Kto by chczyal myŕł vpokoić [...] A ŕklonić fię panu ŕwemu Daiác fię na Láŕke iemu. *RejKup* g4v; *BielKron* 143.

»dawać się na miłosierdzie« (1): á vpadłęš przedemną ná koláná ŕwoie/ á dawalŕ fię ná miłosierdzie moie *RejPos* 177.

»na radę dawać się« (1): lecz niewiem co lepŕzego/ ná twoię fię rádę dáie *SkarŻyw* 332.

»na rozsádek [czyjŕ] dawać się« (4): Aby zwierzchność ŕtolice Rzymŕkiej we wŕzytkim ználi/ y ná iey fię rozłádek ze wŕzelákim przyŕtoynym wedle Bogá pošłufzeńŕtwem/ dawáli. *SkarJedn* 369; *CzechEp* 334; *SkarKaz* 418a; *SkarKazSej* 675a.

»dawać się [komu] na wołą« [szyk zmienny] (2): *BierEz* K4v; Przykazania Boże abys łtrzegł á zachowawał ie, Bogu miłemu daiącz fie na wołą iego zawždy. *FalZioł* V 66.

3. Ofiarować się (7) :

dawać się komu (7): Tyś chciał łzáty iego widzieć: á on łam fię tobie dáie *SkarŻyw* 91, 278 [2 r.]; DAieć fię Ciáło pod ołobą chlebá/ y Krew pod ołobą winá *LatHar* 194 [*idem SkarŻyw* 278]; *SkarKaz* 243b; Ześ nam nietylko być dał: ále by łzczęśliwie Káždy żył/ łam fie dawalz wżytkim lutościwie. *SzarzRyt* B3. Cf. *dawać się komu ku czemu*.

dawać się kornu ku czemu (4): [ciało Chrystusowe] Może fię ku pożywaniu wżytkim dáwać *SkarKaz* 205a.

4. W funkcji strony biernej; bywać udzielanym, czynionym; datum esse *Vulg* (17) : Cżafu tełz ktory fię długim obiadem v ludzi dáie/ tráćić niechćiał. *SkarŻyw* 87.

dawać się według czego (1): A wżákże wżyftkié inné Dożywoćia/ według Conłtituciy piérwżych zołtáwác y dáwác fie máią. *SarnStat* 87.

dawać się komu (6): Sumpt ták do połyłania do innych PP. Rad/ iáko ná Połły/ któрым fie łtácyce dawáią/ y ná té gońce/ ma bydż z łkárbu nászégo Polłkiégo y Litewłkiégo *SarnStat* 45. Cf *Frazy*.

Frazy: »[komu] dobrodziejstwa dają się« (1): Gdzie fię wielkie ludziom y cudowne dobrodzieyftwá dáią/ na cześ Pánu Bogu w Troycy iedynemu. *SkarŻyw* 227.

»daje się Duch Święty« (1): iż przez włózenie rąk Apołtołłkich dáie fię duch święty [*daretur Spiritus sanctus*] *BudNT Act* 8/17 [18].

»nauki dawają się« (1): A kiedy sie w tym Práwie miłóść przykázuie/ tedyć też náuki sie dawáią o tych wżyftkich łprawách y wrzędziech/ ktore zá miłóćią iść zwykły. *KuczłKat* 316.

»[komu] odpowiedź się daje« (1): Przetoż ná to tá fie im odpowiedź dáie *RejPosWstaw* 44.

»pobudki dają się« (1): A ktoż ná oko nie widzi wietłzey vcźciwoći y porzákdu/ kiedy y przed poświácaniem y po poświácaniu rozmáite fię pobudki do nabożeńłwa ludzkiego daią? *LatHar* 77.

»[komu] pochwała daje się« (1): Złym przygáná, á dobrym pochwałá fię dáie. *CiekPotrSzym*)?(3v.

»daje się przestroga« (1): ná vkrocenie wyłokiego obiáwienia/ dáie fię ná ludzką krewkość przestrogá. *SkarŻyw* 196.

»daje się przodkowanie [komu]« (1): ále fię początek od iednoći poczyna/ y dáie fię przodkowanie Piotrowi/ áby fię ieden koćcioł być pokazał. *SkarKaz* 606a.

»przyczyna daje się [do czego]« (1): iż złemi ludzkimi pożádlivoćiami y pokoy bywa wzrufzan: y przyczyná fię dáie y do wymyślania vłtaw/ y do włzczynánia woyny [*et causam datam esse tum legibus excogitandis, tum bellis gerendis*] *ModrzBaz* 101v.

»przykład [komu] daje się« (1): y przykład zły ludziom fię dáie *GórnRozm* C4v.

a. Być ofiarowanym (4) :

dawać się komu (1): Bo dla tego nie rzekł/ ktore fię wam dawa/ ále ktore fię zá was dawa *WujNT* 286.

dawać się za kogo (3): A wżiáwłzy chleb/ dzięki vczyniwłzy łamał/ y dawał im mowiac: Toć iełt ciáło moię/ ktore fię zá was dawa [*pro vobis datur*]. *WujNT Luc* 22/19, s. 286 [2 r.].

*** *Dubium (1)* : Sybillá Frygia. [...] Ítára/ Íroga/ żáłoŃna/ z nágiemi rámiony/ roŃpuŃciwŃzy włofy/ twarz ÍchyliwŃzy pálcem vkázuie/ dáiac íie powoli/ ták mowi *BielKron* 134.

Synonimy: **1.** *poddawać się, ulegać, ustępować*; **a.** *polecać się, powierzać się*; **2.** *spuszcząć się, zdawać się*; **3.** *ofiarować się, poświęcać się*; **4.** *czyniony, udzielan*; **a.** *ofiarowany*.

Formacje pochodne cf **DAĆ SIĘ**.

Cf **DAWAN**, **DAWANIE**

KCh, HJ